

HANS BOSCHLOO,
ANNEMARIE
KLOOSTERMAN EN
STEFAN BOOM

Een opdracht die direct te gebruiken is in de klas door docenten die bezig zijn met het examenonderwerp Indonesië. Begeleid door een artikel dat achtergronden verschaft om in de les zelf te kunnen vertellen en de leerstof van verschillende kanten te benaderen. Vwo-niveau. Ook op havo te gebruiken, maar met wat meer begeleiding.

De koloniale Aletta

Op reis voor de Wereldbond voor Vrouwenkiesrecht 1911-1912

Aletta Jacobs (1854-1929) en haar Amerikaanse kiesrechtvriendin Carrie Chapman Catt (1859-1947) besluiten in 1911 op reis te gaan om propaganda te maken voor het vrouwenkiesrecht. Zij beginnen hun wereldreis in Zuid-Afrika, waar zij drie maanden intensief propaganda maken door het houden van lezingen en het bezoeken van congressen. Vandaar gaan zij via de Rode Zee naar Egypte. Maar eerst maken zij nog een omweg door het Midden-Oosten en bezoeken Jeruzalem en Beiroet. Vervolgens gaan zij naar Ceylon (Sri Lanka). Daarna maken zij een rondreis door Brits-Indië (India). Over land naar Birma en via Singapore per schip naar Nederlands-Indië (Indonesië). Dan naar Hongkong, de Philippijnen en China. In Japan nemen ze afscheid. Catt vaart via Hawaï naar San Francisco en Jacobs neemt in Wladiwostok de trein naar Amsterdam.

Het staat er zo achteloos, maar het was een niet geringe prestatie. Anderhalf jaar een inspannend, reizend bestaan. Steeds maar toespraken houden, door gevaarlijke gebieden reizen (bedenk bijvoorbeeld dat China in revolutie was!), vaak in grote hitte en onder barre omstandigheden.

Aletta Jacobs deed wekelijks in *De Telegraaf* verslag van haar reiservaringen. Later werden de stukken gebundeld in haar *Reisbrieven*. Carrie Chapman Catt schreef onder andere een aantal artikelen in *The National Geographic*.



Aletta Jacobs in Nederlands-Indië

Opdracht

Aletta Jacobs, eerste vrouwelijke arts in Nederland en voorzitter van de Vereniging voor Vrouwenkiesrecht, en de Amerikaanse feministe Carry Chapman Catt, voorzitter van de Wereldbond voor Vrouwenkiesrecht, ondernamen in 1911 en 1912 een wereldreis om het vrouwenkiesrecht te promoten. Overal waar zij kwamen maakten zij van de gelegenheid gebruik de aandacht te vestigen op de positie van vrouwen.

Op hun wereldreis trokken zij drie maanden door Nederlands-Indië. Aletta Jacobs maakte een reisverslag dat wekelijks in *De Telegraaf* verscheen. Daarmee kon zij de kosten van de reis voor een deel betalen.

Overal werden voor hen recepties, congressen en andere bijeenkomsten georganiseerd, waar zij als spreekster optraden. In de tijd die overbleef bezochten zij ziekenhuizen, scholen en andere instellingen die van belang waren voor vrouwen. En toeristische bezienswaardigheden bezochten zij natuurlijk ook.

Bron 1

Aletta Jacobs en Carrie Chapman zijn uitgenodigd door drie organisaties om op donderdag 18 april 1912 in Buitenzorg te komen spreken. Zij worden die dag ook ontvangen door de Gouverneur-Generaal van Nederlands-Indië.

Aletta schrijft in *De Telegraaf* over dit bezoek.

'Het was ons een waar genoegen te vernemen, dat Zijne Excellentie in zeer veel opzichten onze gevoelens deelt omtrent de opvoeding en het onderwijs van het Javaanse meisje en omtrent de opleiding van een aantal van deze meisjes tot onderwijzeres. Ook bij de bespreking van vrouwelijke doctoren voor de inlandse vrouwen en voor ziekenhuizen voor deze vrouwen, met uitsluitend vrouwelijke medische hulp en de opleiding van vrouwelijke doctor djawas (Indonesische artsen), stond Zijne Excellentie veel dichterbij ons dan veel van zijn ambtenaren met wie wij deze kwesties reeds eerder bespraken. Tot nu toe worden nog alle inlandse meisjes, die zich aanmelden voor de doctor djawa-school (Indonesische artsenopleiding), afgewezen. Altijd onder

een of ander voorwendsel, maar in werkelijkheid omdat de machthebbenden bij dat departement de moeilijkheid van het samen met de jonge mannen volgen van medisch onderwijs te zwaar inzien en de noodzaak van vrouwelijke doctoren voor de inlandse vrouwen niet genoeg voelen.

Ik hoop en vertrouw evenwel, dat daarin spoedig verbetering komt. Dat men het Javaanse meisje dat die moeilijke studie en die latere zware taak wil aanvaarden, zal steunen, in plaats van moeilijkheden op haar weg te plaatsen. Dat men ook in Nederlands-Indië eindelijk zal gaan inzien, dat voor de inlandse vrouwen, die door godsdienst, zeden en gewoonten geen mannelijke doctor aan haar ziekbed kunnen toelaten, het verschaffen van vrouwelijke medische hulp een noodzakelijkheid is. In dat opzicht is Brits-Indië ons een reuzensprong voor, daar kan elke inlandse vrouw, in tijd van ziekte, door een vrouwelijke doctor behandeld worden.

Het komt mij voor, dat de Nederlandse vrouwen in Nederlands-Indië, enkele zeer gunstige, niet genoeg te prijzen, uitzonderingen daargelaten, haar maatschappelijke taak in dit opzicht geheel



HET BESTUUR VAN S. O. V. I. A.
Van links naar rechts: Mevrouw Hazeu-Opwijkstra; Mevrouw
Hellemans-van Velthoven; Mevrouw Charlotte Jacobs;
Mevrouw M. C. Koop-van Zeggelen; Mevrouw Wefers
Bettinck-van den Bussche.

Foto genomen omstreeks 1912. De S.O.V.I.A. was een studiefonds om meisjes in staat te stellen de opleiding tot inlandse arts aan de doctor djawa-school te volgen. De doctor djawa-school begon in 1851 als een tweejarige opleiding voor doktersassistent, maar was in 1901 al uitgegroeid tot een negenjarige studie voor arts. Aan vrouwelijke artsen bestond grote behoefte, omdat veel vrouwen om godsdienstige en culturele redenen geen mannelijke arts mochten bezoeken. Op de foto staan vijf bestuursleden en op de voorgrond de eerste leerlinge. Bestuurslid Charlotte Jacobs (1847-1916), de oudere zus van Aletta Jacobs, was in Nederlands-Indië apothekeres en voorvechtster van vrouwenkiesrecht.

verwaarloosd hebben, dat zij niet gevoeld hebben, dat de zedelijke verplichting op haar rust beter voor hare native-sisters te zorgen. Als zij wat dieper in het leven van de inlandse vrouw waren doorgedrongen, het vertrouwen van hen hadden weten te verwerven en de spreekbuis waren geweest, die hunne noden en behoeften aan de regering hadden geopenbaard, dan, ik ben er zeker van, zouden ook in onze koloniën voor de inlandse vrouwen betere toestanden reeds bestaan.'

Naar: Aletta Jacobs, *Reisbrieven uit Afrika en Azië, benevens eenige brieven uit Zweden en Noorwegen*, deel 2 (Almelo 1913), 425-426.

Bron 2

In april 1912 schrijft Aletta Jacobs in *De Telegraaf* over de toekomst van Nederlands-Indië:
'Ik voel er veel meer voor om te streven naar een andere richting en wel dat wij, net zoals wij een Indo-Europeaan als Nederlander beschouwen, ook de



Javaan, de Maleier, enz. als zodanig beschouwen en hen dezelfde rechten geven als wijzelf als Nederlanders bezitten en hen ook het gevoel geven dat zij in de eerste plaats Nederlander zijn en daarna Javaan. Ik bedoel het in die geest: een Drentenaar of een Fries voelt zich toch ook eerst Nederlander en dan Drentenaar of Fries, zo moeten ook de Javaan en de Maleier zich gaan voelen.

Het idee dat wij, Nederlanders, hun meerderen zijn moet er uit. Met de macht van het opvoedingswapen moet dat denkbeeld bestreden worden, in de eerste plaats bij de Nederlanders en dan bij de inlanders zelf. Er is geen reden te vinden waaraan wij het recht ontleen op de inlander neer te zien. Zij zijn een ander, wat vanzelf spreekt, maar volstrekt geen lager soort mensen dan wij. Ergerlijk is het dikwijls, hoe Europeeërs en Indo-Europeeërs, die intellectueel en moreel geen cent waard zijn, toch met een toon van meerderheid tegen de Javaan optreden en hem als een soort slaaf behandelen.

(...)
o, daar heb ik mij laten verleiden tot een ontboezeming die ik had willen vermijden, omdat zoveel mensen, die lang in Indië wonen of gewoond hebben, helemaal met mij van mening zullen verschillen. Ik beschik echter niet over genoeg tijd om alles nog eens te wijzigen, want ik heb over Bandoeng nog meer te zeggen en daarom gaat het maar ongewijzigd de wereld in.'

Naar Aletta Jacobs, *Reisbrieven uit Afrika en Azië, benevens eenige brieven uit Zweden en Noorwegen*, deel 2 (Almelo 1913), 471-473.

Vragen

Gebruik bron 1

Aletta Jacobs vindt dat het beleid van de koloniale overheid rekening moet houden met godsdienstige en culturele verschillen tussen de bevolkingsgroepen.

1. Noem een godsdienstig of cultureel verschil en leg uit hoe het beleid van de overheid daar volgens Aletta Jacobs rekening mee moet houden.

Gebruik bron 1 en 2

In haar reisbrieven in *De Telegraaf* noemt Aletta Jacobs het woord 'ethische politiek' niet. Toch lijken haar opvattingen aan te sluiten bij deze politiek.

2. Toon dit aan door:
 - eerst een kenmerk van de Ethische Politiek te noemen en
 - daarna met een voorbeeld uit elke bron uit te leggen, dat Aletta zich hierbij aansluit.

Gebruik bron 1 en 2

Over de standpunten die Aletta in haar brieven inneemt wordt verschillend gedacht.

Drie beweringen van historici:

- A. Aletta Jacobs is in haar brieven nationalistisch.
 - B. Aletta Jacobs ondersteunt in haar brieven met haar ideeën het imperialisme.
 - C. Aletta Jacobs is in haar brieven racistisch.
3. Licht elke bewering toe met een argument voor en een argument tegen.

